

Attraktiv kust - samordnad miljö- och naturvårdsförvaltning

UNDERLAG OCH FÖRSLAG TILL PROJEKT

Innehåll

1. Bakgrund

2. Exempel på organisationer som arbetar med naturvård och renhållning vid kust och skärgård.

3. Vem ansvarar för renhållningen i naturen?

4. Aktörerna och deras roller

5 Förslag till projekt

6. Referenser och litteratur

Bilaga 1. Exempel på organisationer som arbetar med naturvård och renhållning vid kust och skärgård.

Bilaga 2. Lista och en kort beskrivning av aktörer

1. BAKGRUND

Inledning

Kommunerna i norra Bohuslän har i projektet ”Strukturbild för norra Bohuslän – integrerad kustzonplanering och landsbygdsutveckling” och i det regionala tillväxtprogrammet ”Strategisk plan för utveckling av Besöksnäringen i Norra Bohuslän” lyft fram turismen som en av de viktigaste tillväxtfaktorerna för kommunerna.

Man betonar vidare att de stora och unika natur- och kulturvärdena skall bevaras och skyddas så att de finns kvar för kommande generationer. Det är också framför allt dessa värden som gör kusten till ett attraktivt mål för många turister.

Den som söker sig till kusten och skärgården för att båtliv, bad eller promenader vill ha stränder som inte är förorenade med skräp eller olja. Eftersom Bohuskusten är mycket kraftigt drabbad av skräp från havet som sköljs upp på stränderna är kostnaderna för att hålla dem rena mycket höga. Numera är länsarbetsnämnden nedlagd, bidragen från staten har upphört och kommunerna har begränsade resurser.

För en hållbar lösning och utveckling behöver frågan om strandstädningen i Bohuslän hanteras i ett bredare perspektiv. Både naturvård och turism är viktiga i detta sammanhang. En bredare ansats föreslås där flera parter är involverade och för att man bättre skall kunna samordna, utveckla och på olika sätt finansiera de tjänster som behövs för en attraktiv och levande kust och skärgård i norra Bohuslän. Syftet med denna rapport är presentera ett underlag till ett sådant förslag.

Turismens betydelse och utveckling

Bohuslän är ett populärt resmål. Vid Bohuskusten finns stora sammanhängande strand- och skärgårdsområden med hög tillgänglighet och goda förutsättningar för rörligt friluftsliv, till exempel bad, fiske och båtliv. Detta samt de stora natur- och kulturvärdena, det vackra landskapet, äldre bebyggelse- och verksamhetsmiljöer, intressanta fornlämningar och tillgång till serviceorter gör att kusten är ett attraktivt område för turister.

Tillgängligheten är god med olika slag av färdmedel. En omfattande trafik med fritidsbåtar sker via farlederna. Badplatser och rastplatser har anordnats. Övernattningssmöjligheterna är goda med campingplatser, gästhamnar och naturhamnar. Servicen i orter och städer utmed kusten är av största betydelse för turismen och friluftslivet.

På grund av de stora värdena har ”den obrutna kusten” i norra Bohuslän från Lysekil och norrut till den norska gränsen utpekats i miljöbalken som ett särskilt värdefullt område där ”turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen särskilt beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön”.

De attraktiva besöksmålen är inte bara av stor betydelse för kommunerna och turismen. De är också värdefulla för besökarnas livskvalitet och även i ett vidare perspektiv när det gäller vårt engagemang för att vårda värdefulla natur- och kulturmiljöer. Ju mer främmande vi är för dessa värden, desto mindre bryr vi oss om dem.

Exploatering eller en alltför intensiv eller felaktig turism kan ge skador på eller störa värdefulla naturområden eller andra attraktiva besöksmål. Eftersom turismens utveckling är en mycket viktig framtidsfråga för kustkommunerna i norra Bohuslän är det viktigt att bevara och utveckla de attraktiva miljöer som stimulerar till resande och besök.

Den stora utmaningen för kommunerna är därför att främja tillväxt inom turismen utan att äventyra de unika värden som finns i norra Bohuslän. Denna utmaning möter kommunerna bland annat genom:

- Integrerad kustzonplanering och landsbygdsutveckling
- En strategisk plan för utveckling av besöksnäringen

Sedan ett par år tillbaka pågår ett projekt ”Strukturbild för norra Bohuslän – integrerad kustzonplanering och landsbygdsutveckling”. I projektet skall de fem kommunerna Strömstad, Tanum, Sotenäs, Lysekil och Munkedal gemensamt ta ett långsiktigt ansvar för utvecklingen av kommunerna och användningen av mark och vatten. (Tillväxtsekreteriatet 2007)

Projektet har sin utgångspunkt i EU:s rekommendation 2002/413/EG om en integrerad förvaltning av Europas kustområden som utgår från kustzonernas miljömässiga, ekonomiska, sociala, kulturella och rekreativmässiga betydelse för Europa.

I projektet utgår man från att turismen är en mycket viktig framtidsfråga och att det är viktigt med en samsyn i planeringsfrågorna för att kunna bibehålla och utveckla kustområdets attraktivitet.

Dessutom har kommunerna i norra Bohuslän i ett regionalt tillväxtprogram lyft fram turismen som en av de viktigaste tillväxtfaktorerna samt tagit fram en ”Strategisk plan för utveckling av besöksnäringen i Norra Bohuslän” (Kommunerna i norra Bohuslän 2006)

En viktig del av inriktningen enligt denna strategiska plan är att göra turismen mer ekologiskt inriktad samt på olika sätt värna den biologiska mångfalden och landskapsbilden i området. I den strategiska planen framhåller man bland annat:

- att besöksnäringen i Norra Bohuslän skall vara baserad på ett ekologiskt tänkande, bevara den biologiska och maritima mångfalden samt unika kulturvärden.
- att våra unika kultur- och naturvärden på land i hav och sjö även skall finnas kvar för kommande generationer.
- att värna kustzonen så att den är och förblir tillgänglig för kommuninvånare och besökare samt kommande generationer.

Skyddade områden i norra Bohuslän

I norra Bohuslän har ett stort antal naturreservat och Natura 2000-områden bildats för att skydda värdefull natur och viktiga resurser för friluftsliv och biologisk mångfald. Där finns 59 naturreservat och 21 Natura 2000-områden, de flesta i kustzonen. Många av naturreservaten ingår i Natura 2000-områden.

En betydande del, kanske hälften, av kustzonen är skyddad. Ett exempel är kusten från Resö söder om Strömstad till Gåsöfjorden vid Fjällbacka som i sin helhet är skyddad som naturreservat. Natura 2000-områdena omfattar Idefjorden, ett stort havsområde från norska gränsen via Koster till Väderöarna, stora delar av den innanför liggande skärgården, kusten i Tanums kommun (Tanumskusten) norr om Fjällbacka, Ramsvikslandet, Åbyfjorden och Gullmarsfjorden. (Västkuststiftelsens hemsida, SCB 2005)

Runt Kosteröarna i norra Bohuslän finns Sveriges artrikaste havsområde. Länsstyrelsen och Naturvårdsverket har föreslagit att man skall bilda en nationalpark av Kosteröarna med omgivande arkipelag och vattenområde. Den föreslagna nationalparken omfattar nästan 400 kvadratkilometer, varav 390 ligger under vattenytan. Syftet är att långsiktigt bevara det särpräglade och artrikt havs- och skärgårdsområdet och angränsande landområden. Kosterhavets nationalpark blir den första marina nationalparken i Sverige. (Kosternämnden, Länsstyrelsen och Naturvårdsverket 2008, Länsstyrelsen hemsida)

Attraktiv kust

I kommunernas projekt med integrerad kustzonplanering och landsbygdsutveckling är det ett viktigt mål att man kan bibehålla och utveckla kustområdets attraktivitet. Frågan är vad som är en ”attraktiv kust”, vad det är för värden vi söker.

En attraktiv kust har ett inbjudande landskap, stora orörda områden med ren och ostörd natur och hög tillgänglighet till strand och hav. Den som söker sig till kusten för rekreation vill komma till frisk luft, rena stränder och hav utan störande buller som kan förstöra den önskade upplevelsen. Levande kustområden och kulturhistoriska värden är andra viktiga inslag. (Nord 2001:12)

Även god service i form av strandnära infrastruktur som vägar, parkeringsplatser, båthamnar, gångvägar, soptunnor, toaletter med mera har stor betydelse för hur attraktivt en besökare uppfattar att ett kustområde är. Utöver detta är tillgång serviceorter med möjligheter till övernattning, shopping, kafé- och restaurangbesök, kulturupplevelser och andra aktiviteter ett viktigt komplement till friluftsområdena.

Människor har olika behov och önsningar. En del som önskar stillhet och relativ ensamhet uppsöker mer svårtillgängliga områden medan andra trivs på platser där många människor vistas. Många vill ha lite av båda delarna. En mångfald av olika miljöer och möjligheter gör därför en kust mer attraktiv.

Skräp på stränderna, algblomningar, dålig service, buller och trängsel är exempel på störande faktorer som gör en annars attraktiv kust mindre värdefull

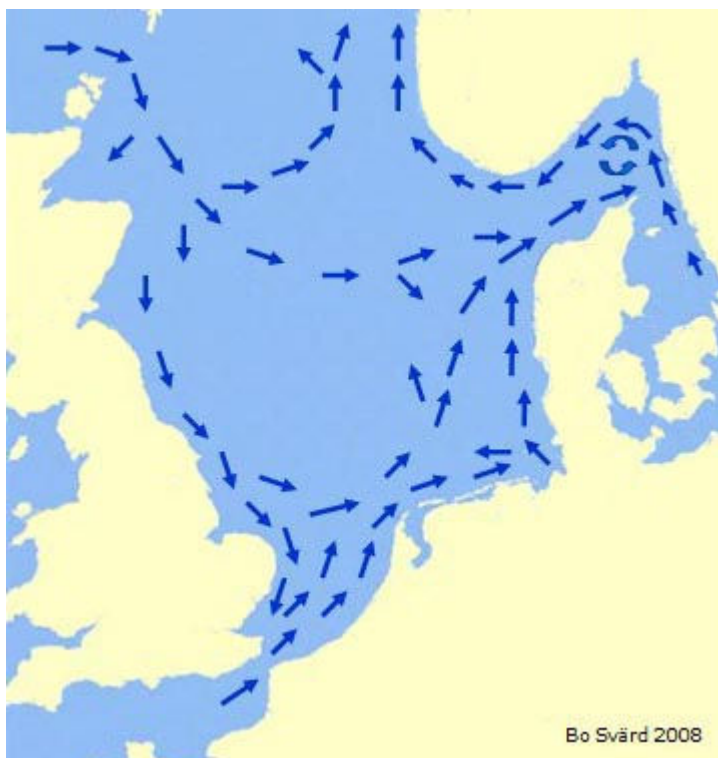
Rena stränder är viktigt

Olja eller skräp på stränderna, algblomning, täcken av fintrådiga alger på botten eller illaluktande tångvallar vid badstränder kan göra det mindre lustbetonat att vistas vid stranden eller bada.

Att rena stränder är viktigt framgår bland annat av en dansk studie av friluftsvanor. I studien fick besökare till naturområden frågan om vilka förändringar som skulle kunna göra att man besökte naturområden oftare. Näst efter svaret ”fler naturområden” var det ”renare stränder” som fick mest stöd (Nord 2001:12). Enligt en polsk studie var skräp på stranden (30 %), dålig badvattenkvalitet (14 %) och för mycket folk på stranden (11 %) det som besökande turister ogillade mest. (Jędrzejczak 2004)

Skräp vid Bohuskusten

Bohuskusten drabbas ovanligt hårt av skräp från havet. Fastän bohuskusten endast har två procent av hela Nordsjöns kustlinje får den ta emot cirka tio procent av det skräp som hamnar där (Forum Skagerrak 2001). Det beror på att en stor del av det skräp som flyter på Nordsjön driver med vindar och ytvattenströmmarna till Skagerrak (Statens forurensningstillsyn 1993, NGU 1997, UNEP 2005, Forum Skagerrak 2001). Mycket skräp samlas där i en strömvirvel och vid kraftig vind blåser skräpet upp det på de svårstädade stränderna i Bohuslän. Detta gör att strandstädningen i området blir mycket mer kostsam än vad som är normalt för andra stränder i Sverige och våra grannländer (Karen Hall 2000, Forum Skagerrak II 2006). Ett undantag är kusterna i Østvold i Norge där man på flera håll städar undan stora mängder skräp (CREST 2008).

Schematisk bild av riktningen hos ytvattenströmmarna i Nordsjön (ritad efter Turrell et al 1992)

Denna bild bekräftas av en rapport från HELCOM (HELCOM 2007) där man har funnit att mängden marint skräp är liten i Östersjön i jämförelse med andra hav. Den bekräftas också av organisationen Håll Skärgården Ren rf i Finland som meddelar att man har rätt lite strandstädningens verksamhet, man ordnar ingen egen städning men i några fall har servicebåtarna hämtat skräp som någon annan har samlat ihop (E- post från Håll skärgården Ren rf).

Sedan 1992 har stränderna längs Bohuskusten ner till och med Göteborg städats varje år inför sommarsäsongen. I detta arbete har kommunerna, länsstyrelsen, Västkoststiftelsen och länsarbetsnämnden samarbetat. Kustkommunerna har stått för material och arbetsledning och länsarbetsnämnden med folk från AMS samt ett årligt finansiellt bidrag. Städningen har samordnats av Västkoststiftelsen. Denna strandstädning, där långt ifrån alla stränder ingår, har kostat i storleksordningen 10 miljoner kronor per år (Västkoststiftelsen 2006-1).

Nu är länsarbetsnämnden nedlagd och bidragen från staten har upphört. Västkoststiftelsen har inga medel för strandstädning förutom de medel som är avsedda för den skötsel av naturreservaten, som man utför på uppdrag av länsstyrelsen. Stiftelsen sköter också 70 sopmajor i skärgården med medel från regionen. Kommunerna har begränsade resurser och staten säger att städningen är ett kommunalt ansvar.

Även om en del av skräpet kan komma från fritidsbåtar och människor som vistas vid stränderna så vet man att de stora mängderna kommer från annat håll. Cirka 80 procent av det skräp som städas bort från stränderna i Bohuslän har visat sig komma från andra länder än Sverige (Nord 2001:12).

Men plastskräp på stränderna är mycket mer än en estetisk fråga. Det handlar också om miljö- och naturvård. Stora mängder fåglar och marina däggdjur dör varje år på grund av att de snärjt in sig i plastföremål eller ätit plastskräp (Karen Hall 2000). Nedskräpade stränder gör det besvärligt att ha betesdjur på strandängarna eftersom de riskerar att skadas. Detta är problem för naturvården (Västkoststiftelsen 2007).

På senare tid har man också funnit att stora mängder mikroskopiska partiklar och fibrer av plast är spridda vida omkring i havet och att de tas upp av djur som lever av bottenlammet eller filtrerar havsvattnet (Thompson 2004, KIMO 2007). Plastpartiklar kan fånga upp miljögifter från omgivningen. I många fall innehåller plasten miljögifter som tillsatts vid tillverkningen. Man vet inte hur stort problem detta är. Forskning pågår.

Vid stranden utsätts plastskräpet för sol, vind och vågor som gör att det effektivt bryts ner till mindre partiklar. Stranden kan därför vara en källa för små plastpartiklar som först tillbaka ut i havet av regn eller vågor. Man kan minska bidraget från den föroreningskällan genom strandstädning.

Marint skräp anges i ramdirektivet om en marin strategi (juni 2008) som en faktor för belastning och påverkan som skall beaktas. När man fastställer god miljöstatus skall gälla att "Egenskaper hos och mängder av marint avfall förorsakar inga skador på kustmiljön och den marina miljön" (se även sidan 25, sista stycket).
(EU-direktiv 2008/56/EG)

Strandstädning i naturreservaten

Nedskräpade stränder är ett problem som behöver hanteras vid skötseln av naturreservat. Bland annat kan skräpet skada de betesdjur som behövs för att hålla strandängarna öppna (Västkoststiftelsen 2007). Dessutom innebär nedskräpade stränder att reservaten blir mindre attraktiva för besökare.

Man finner därför i många fall, men långt ifrån alltid, anvisningar om strandstädning i skötselplanerna för naturreservat.

Anvisning (år)	Reservat
... och städning av stränderna ska ske regelbundet i erforderlig utsträckning (1967)	Otterön i Tanums kommun
Stränderna bör årligen – lämpligen varje vår – rensas från skräp (1975)	Hjärterön i Tanums kommun
Strandstädning varje vår och efter behov under badsäsongen (1984)	Saltö i Strömstads kommun
Strandstädning av främst plast, glas och papper utföres regelbundet på öns väst- och sydsida som är mest frekventerade. Inom övriga områden är en mer punktvis städning tillräcklig (1989)	Valön i Orust kommun
Strandstädning bör förekomma fortlöpande (2007)	Rörö i Öckerö kommun

I skötselplanen från 1975/77 för Trossö-Kalvö-Lindö i Tanums kommun skall skötselområden med bete särskilt starkt nedskräpade avsnitt städas årligen medan en särskilt välbesökt strand skall städas vid behov. Det ger en bild av vilka motiv man kunde ha för denna del av skötseln.

Oljeutsläpp

Vi har under en längre tid inte haft några allvarliga oljeutsläpp i Skagerrak som förorenat kusterna i Bohuslän. Den ökande fartygstrafiken bland annat med tankfartyg genom Östersjön och Västerhavet ger ökad risk för kollisioner, grundstötningar och stora utsläpp av olja och kemikalier.

Läktring av olja till havs när man för över olja från mindre till större fartyg är en annan riskfaktor. Sådan läktring sker bland annat vid Skagenbukten. Dessutom kan både mindre och större oljeutsläpp komma från de många fartygsvraken utanför kusten.

Var ett utsläpp än sker i Skagerrak så är det inte långt till kusten, där ett större oljeutsläpp skulle kunna orsaka omfattande skador. Om en kommun har haft kostnader för räddningstjänst eller sanering på grund av ett oljeutsläpp så har kommunen rätt till ersättning från staten.

Fintrådiga alger och dålig lukt från tångvallar

I grunda vikar längs Bohuskusten har man under de senaste två decennierna under sommaren haft en kraftigt ökande utbredning av fintrådiga alger. Algerna bildar mattor som kan täcka 30-50 procent av de grunda mjukbottenarna. Detta gör det mindre attraktivt för boende och turister att bada i havet. (Forum Skagerrak II 2006)

Tång och ålgräs med mera lossnar från botten och spolats upp på stränderna där den bildar så kallade driftvallar eller tångvallar. Djurlivet i sådana vallar är som regel artrikt och de har betydelse för fågellivet. Men tångvallarna kan också vara ett problem för dom som besöker stränderna. När växtmaterialet bryts ner i kraftiga tångvallar kan illaluktande svavelväte bildas. De kan därför behöva städas bort från badplatser och andra välbesökta platser. Det är däremot viktigt, särskilt i värdefulla naturområden att man inte utan urskillning tar bort tångvallar när stränder städas.

Buller

Många människor söker sig till naturen för att finna stillhet. Buller överröstar naturens egna ljud och distraherar när man vill uppleva naturen. Frånvaron av sådant störande buller kan räknas som en förutsättning för att friluftslivs- och rekreationsområden skall ha fullt värde. Vad som uppfattas som störande kan dock variera, i vissa fall är liv och rörelse ett naturligt och önskat inslag i det som man söker.

2. EXEMPEL PÅ ORGANISATIONER SOM ARBETAR MED NATURVÅRD OCH RENHÅLLNING VID KUST OCH SKÄRGÅRD.

För att fånga upp idéer och få ett bredare perspektiv på hur man kan arbeta har följande organisationer som arbetar med naturvård och renhållning vid kust och skärgård har studerats:

- Skärgårdsstiftelsen i Stockholm
- Håll Skärgården Ren rf i Finland
- Skjærgårdstjenesten i Oslofjorden (inom Oslofjordens friluftsråd)
- Väst kuststiftelsen

De beskrivna organisationerna har samma syfte, nämligen att de skall främja friluftslivet och tillgängligheten samt skydda naturen. Alla verksamheterna sköter renhållningen i skärgården. De anordnar och/eller sköter service i form av sopmajor och toaletter vid utflyktsmål med mera i kustzonen.

Det finns också stora skillnader. Skärgårdsstiftelsen äger och förvaltar stora markområden i Stockholms skärgård, vilket är en viktig utgångspunkt för stiftelsens verksamhet. Skjærgårdstjenesten är mer begränsat till operativt arbete med renhållning, underhåll och tillsyn. Håll Skärgården Ren rf har en bred verksamhet med renhållning och service för skärgårdsbesökare. Det finns ingen uppgift om att man förvaltar mark. En stor del av verksamheten för Väst kuststiftelsen är förvaltningen av cirka 200 naturreservat på uppdrag från länsstyrelsen.

Verksamheterna finansieras på olika sätt, till exempel med stöd från statlig nivå, kommuner, sekundärkommuner, företag, medlemsavgifter eller vänbidrag med mera. (se tabellen nedan). Till detta kommer intäkter från verksamhet, till exempel hyror, arrenden eller uppdrag.

Skärgårdsstiftelsen	Västkuststiftelsen	Håll Skärgården Ren	Skjaergårdstjenesten
Landstinget	VG-regionen	Miljödepartementet	Statens Naturoppsyn
Företagsstöd	Landstinget Halland	Kommunerna	Oslofjordens Friluftsråd
Vänbidrag	GR*	Företagsstöd	Kommunerna
Servicemärke		Medlemsavgifter	Fylkeskommunen

* Göteborgsregionens kommunalförbund

Håll Skärgården Ren rf och Skjaergårdstjenesten får betydande statliga bidrag. Verksamheten hos Håll Skärgården Ren rf i Finland finansieras till drygt 40 procent med bidrag från Miljöministeriet (2007). Statens Naturoppsyn, som har det överordnade ansvaret för Skjaergårdstjenesten, tilldelade år 2005 ett bidrag av 13,5 miljoner norska kronor till verksamheten. Det bör noteras att Skjaergårdstjenestens personal och utrustning till del används för tillsynsverksamhet (Statens naturoppsyn 2005).

För Skärgårdsstiftelsen utgör landstingsbidraget nästan hälften av intäkterna (2007) medan bidragen till Västkuststiftelsen från Västra Götalandsregionen, Landstinget i Halland och Göteborgsregionens kommunalförbund utgör drygt en fjärdedel av budgetomsättningen. (Skärgårdsstiftelsen 2008, Västkuststiftelsen 2007)

Skärgårdsstiftelsen och Håll Skärgården Ren rf finansieras delvis med medlemsavgifter. Avgifternas storlek redovisas i tabellen nedan.

Medlemsavgifter för Skärgårdsstiftelsen och Håll Skärgården Ren rf

	Avgift enskilda personer	Avgift Företag, föreningar	Avgift Båtföreningar
Skärgårdsstiftelsen (Stockholms skärgård)	275 kr	650 kr	
Håll Skärgården Ren rf (Finland)	25 €	300 €	under 150 medlemmar 85 e 150-500 medlemmar 140 e över 500 medlemmar 200 e

Mer utförliga beskrivningar av organisationerna finns i bilaga 1.

3. VEM ANSVARAR FÖR RENHÅLLNINGEN I NATUREN?

Förorenarens ansvar

I naturvårdslagen som kom till 1964 var huvudprincipen vid nedskräpning i naturen att det var förbjudet och att förorenaren skulle betala. Lagen gav nämnder med uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet möjlighet att förelägga den som har vållat eller är ansvarig för nedskräpningen att städa upp.

Dessa bestämmelser infördes senare i miljöbalken när naturvårdslagen upphävdes år 1999. Enligt miljöbalken 15 kapitel 30 § så gäller att: ”Ingen får skräpa ned utomhus på en plats som allmänheten har tillträde eller insyn till.” Detta gäller alla som skräpar ner på sådana platser, även fastighetsägaren, oavsett om det är ute i naturen eller inom bebyggda områden. (Prop. 1997/98:45, SFS 1998:808).

Det betyder bland annat att den som äger eller förvaltar mark kan ha ett ansvar för städa upp efter allmänheten, till exempel om fastighetsägaren bedriver en verksamhet som medför nedskräpning. Fastighetsägarens ansvar för renhållningen efter allmänheten måste dock anpassas med hänsyn till omständigheterna.

Tillsynsmyndigheten kan också med stöd av miljöbalken förelägga den som skräpat ner att städa upp efter sig (26 kapitlet, 9 §). En nyhet som infördes i miljöbalken är att nedskräpning även är straffbar. Påföljden är böter eller fängelse i högst ett år. Det är därför helt klart, sedan mitten av 1960-talet, att det är förbjudet att skräpa ned i naturen och att huvudprincipen är att förorenaren skall betala.

Kommunens ansvar

Dagens regler när det gäller kommuners skyldighet att städa i naturen finner man i 4 § Lag med särskilda bestämmelser om gatuhållning och skyltning (SFS 1998:814). Paragrafen lyder:

”Om andra platser utomhus än som avses i 2 § där allmänheten får färdas fritt har skräpats ned eller annars osnyggats, är kommunen skyldig att återställa platsen i sådant skick som med hänsyn till ortsförhållandena, platsens belägenhet och omständigheterna i övrigt tillgodoser skäligen anspråk. Dessa bestämmelser skall inte tillämpas, om skyldigheten skall fullgöras av någon annan enligt lag eller annan författning eller särskilda föreskrifter.”

Den 2 § som nämns i texten gäller renhållning inom område med detaljplan.

Bestämmelsen i 4 § kommer ursprungligen från den kommunala renhållningslagen från 1970 och överfördes med endast små språkliga förändringar till 20 § renhållningslagen (1979:596). Den fördes senare, i samband med att miljöbalken kom till, utan ändring över till den i dag gällande lagen med särskilda bestämmelser om gatuhållning och skyltning. (Prop. 1997/98:45)

Allmänhetens nedskräpning

Bakgrunden till att man införde skyldighet för kommunerna att städa i naturen är att förbud mot nedskräpning och ansvar för förorenaren att städa upp inte var tillräckligt för att man skulle kunna komma till rätta med nedskräpningen. Detta var man medveten om redan under 1960-talet när bestämmelserna om förbud mot nedskräpning infördes i naturvårdslagen. I betänkandet "Ett renare samhälle" som var förarbete till den kommunala renhållningslagen (1970:892) framförde man följande synpunkter som är aktuella även i dag:

"Endast sällan torde den som gjort sig skyldig till nedskräpning kunna påträffas ... Härtill kommer att nedskräpningen i allmänhet är resultatet av många människors tanklöshet eller bristande ansvarskänsla och inte kan föras tillbaka på någon bestämd persons handlande." (SOU 1969:18)

"I stället är det en anonym allmänhet, som med stöd av gällande allemansrätt som utnyttjar naturen men samtidigt skräpar ned och förorenar. Ofta är det personer från helt andra trakter som tagit sig ut till naturområdet ifråga med bilar, andra motorfordon eller båtar." (SOU 1969:18)

Ansvar för både stat och kommun

Innan den kommunala renhållningslagen trädde i kraft 1972 fanns det ingen skyldighet för kommunerna att hämta och ta hand om avfall. Eftersom de dåvarande bestämmelserna i naturvårdslagen inte var tillräckliga för att man skulle kunna komma till rätta med nedskräpningen menade kommittén för ett renare samhälle att staten och kommunerna måste engagera sig mera för renhållning i naturen än som skett hittills (SOU 1969:18). Det kan vara av intresse att följa de resonemang i betänkandet och den efterföljande propositionen som ledde fram till reglerna om kommunens ansvar.

En utgångspunkt var att en ren natur, liksom naturvården är en angelägenhet för såväl staten som kommunerna. Kommittén föreslog att kommunerna får ansvaret för renhållning i naturen där allmänheter får färdas fritt och att detta också omfattar renhållning av trevnadsskäl.

Förslaget om ett vidgat kommunalt renhållningsansvar skulle ses mot bakgrund av de samtidigt föreslagna effektiva statliga insatserna på informationsområdet. Kommittén ansåg att det var realistiskt att utgå ifrån att kommunerna skulle vara beredda att acceptera ett utvidgat renhållningsansvar utan ett kontinuerligt och effektivt statligt stöd i form av en brett upplagd och långsiktig upplysningsverksamhet mot nedskräpning. (Prop.1970:157)

Den ekonomiska belastningen för kommunerna som en följd av förslaget om renhållning i naturen bedömde man bli av ringa betydelse från kommunalekonomisk synpunkt. Det påpekas dock i regeringens proposition att enstaka betungande fall kan uppkomma för så kallade värdkommuner, det vill säga kommuner med ett stort antal turister. Man hänvisar dock till att detta "anges i huvudsak kunna bli lösta inom ramen för regionbildningar för flera kommuner". Även i detta fall skriver man att en viktig förutsättning för ställningstagandet om kommunernas ansvar för renhållningen är att staten beviljar tillräckliga medel för tillräcklig upplysningsverksamhet, så att på sikt även värdkommuns renhållningsproblem kan bli avsevärt reducerat. (Prop.1970:157)

Frågan om ersättning till kommunerna diskuterades. Departementschefen delade kommitténs uppfattning i kostnadsfrågan och var inte beredd att förorda något statsbidrag till kommunerna. (Prop.1970:157)

Skräp utmed vägar och stränder

Ett specialfall som togs upp gällde de besvärliga problemen med nedskräpningen i naturen längs de allmänna vägarna. Kommittén för ett renare samhälle menade att denna nedskräpning endast i de flesta fall inte förorsakas av dem som bor i trakten och att ansvaret att städa mark längs vägområde kan inte rimligen läggas på fastighetsägare eller kommunerna utan bör ligga på väghållaren (SOU 1969:18). En sådan bestämmelse infördes i den kommunala renhållningslagen och finns i dag i väglagen.

När det gäller skräp på stränderna så skriver man i betänkandet och i propositionen helt kort att fartyg och småbåtar orsakar nedskräpningsproblem längs stränderna, men man har inga ytterligare kommentarer. (Prop.1970:157)

Sammanfattning

Sammanfattningsvis så gäller följande:

- Det är förbjudet att skräpa ned i naturen och att principen är att förorenaren skall betala.
- Om man inte kan hitta den som skräpat ned så kan i vissa fall den som äger eller förvaltar marken bli ansvarig.
- Om det är ett område där allmänheten får färdas fritt har i sista hand kommunen en skyldig att städa upp.
- Ett undantag är vid allmän väg där väghållaren till exempel vägverket skall sköta renhållningen. Detta motiverades med att det i de flesta fall inte är de som bor i trakten som skräpar ner längs vägarna och att det därför inte är rimligt att lägga ansvaret på markägare eller kommun.

Enligt det betänkande och den proposition som ligger bakom den aktuella bestämmelsen om kommunens skyldighet städa upp i naturen så har både staten och kommunerna ett ansvar när det gäller renhållning i naturen.

Kommunerna fick ansvaret för renhållning i naturen där allmänheter får färdas fritt medan staten skulle motverka nedskräpningen genom effektiv information och kampanjer som skulle motverka och minska nedskräpningen och därmed på sikt kommunernas kostnader för renhållningen. Man var inte beredd att förorda något statsbidrag till kommunernas insatser.

Man bedömde att kostnaderna blir små för kommunerna, med undantag för kommuner med ett stort antal turister. Detta menade man skulle kunna lösas inom ramen för regionbildningar för flera kommuner och genom att statens upplysningsverksamhet på sikt minskar problemet med nedskräpning i naturen. Det senare såg man som en viktig förutsättning för att man skulle kunna lägga ansvaret för renhållningen i naturen på kommunerna.

Diskussion

En förutsättning när man beslutade om att kommunerna skulle ha ansvaret för renhållning i naturen där allmänheter får färdas fritt var att staten skulle motverka nedskräpningen genom effektiv information och kampanjer som skulle motverka och minska nedskräpningen och därmed på sikt kommunernas kostnader för renhållningen. Från statens sida har man genom stiftelsen Håll Sverige Rent drivit verksamhet och kampanjer för att påverka allmänheten i Sverige.

En annan viktig förutsättning för att man skulle kunna lägga ansvaret för renhållningen i naturen på kommunerna var att man kunde finna en lösning när det gäller de höga kostnaderna som det kan innebära för kommuner med ett stort antal turister. Detta menade man skulle kunna lösas inom ramen för regionbildningar för flera kommuner och genom att statens upplysningsverksamhet på sikt minskar problemet med nedskräpning i naturen.

När det gäller avfallet från havet på Bohusläns stränder så kan man konstatera att mängderna snarare har ökat än minskat under de 36 år som gått sedan den kommunala renhållningslagen trädde i kraft. De metoder som föreslogs är har inte fungerat. Informationskampanjer på nationell nivå kan inte fungera eftersom det avfallet till största delen kommer från andra delar av nordvästra Europa. Ett internationellt projekt, ”Save the North Sea” genomfördes 2002-2004 med syftet att minska nedskräpningen i Nordsjöområdet. Detta projekt var en bra ansats, men det måste följas upp om man på sikt skall kunna minska skräpmängderna från havet.

Problemen vid bohuskusten med skräp från havet är en internationell fråga som har likheter med nedfallet av försurande ämnen. I båda fallen kommer föroreningarna till största delen från utlandet. Försurningen drabbade särskilt känsliga områden i Västsverige. De stora mängderna avfallet från havet drabbar särskilt de svårstädade stränderna vid Skagerrakskusten med de stora värden som finns där.

4. AKTÖRERNA OCH DERAS ROLLER

Det finns ett stort antal aktörer med ansvar och/eller intresse i frågor som rör naturvård, städning av stränderna, utvecklingen av friluftsliv och turismen i Bohuslän. Närmast berörda är kommunerna, länsstyrelsen, Västkoststiftelsen, Västra Götalandsregionen, och Västsvenska turistrådet.

På nationell nivå finns riksdagen och regeringen, Naturvårdsverket, Sjöfartsverket med Båtmiljørådet, stiftelsen Håll Sverige Rent samt KIMO Sverige. På internationell nivå finns Europeiska Unionen och organisationerna Nordsjökommissionen och KIMO.

En helt annan slags aktörer är de som använder kusten och skärgården för rekreation och friluftsliv. Vare sig det är frågan om ortsbor eller besökare så har deras upplevelser och val stor betydelse för utvecklingen i norra Bohuslän.

I bilaga 2 finns en lista över aktörerna och en kort beskrivning av deras verksamhet.

5. FÖRSLAG TILL PROJEKT

Förslag

Under 2009 genomförs ett projekt med syftet att få till stånd en hållbart finansierad miljö- och naturvårdsförvaltning för kust och skärgård i norra Bohuslän för en attraktiv kust med rena stränder utan föroreningar som kan skada kustmiljön och den marina miljön.

Mål, genomförande och förväntat resultat:

1. Ett samordnat och bredare angreppssätt med fler aktörer engagerade tas fram.
2. Strandvård genomförs under 2009 samordnat genom Västkoststiftelsen.
3. Kontakter tas med regeringen, riksdagsmän, centrala myndigheter med flera för åtgärder mot problemet på nationell nivå och internationellt.
4. Kontakter tas med EU genom West Sweden med flera för att få till stånd framtida åtgärder/finansiering på EU-nivå
5. Framtida delfinansiering genom medlemsavgifter, företagssponsring och dylikt har studerats och åtgärder för att ta fram ett sådant system har påbörjats.

Målgrupp/aktörer

Aktörer är de aktuella kommunerna i norra Bohuslän, länsstyrelsen, Västra Götalandsregionen, Västkoststiftelsen, Västsvenska turistrådet, West Sweden, regeringen, riksdagen, Naturvårdsverket, Sjöfartsverket, EU, Håll Sverige Rent, Båtmiljörådet och Kommunernas Internationella Miljöorganisation (KIMO).

Kommunerna, länsstyrelsen, Västra Götalandsregionen, Västkoststiftelsen, Västsvenska turistrådet och West Sweden är redan involverade i det förberedande arbetet. Regeringen, riksdagsmän och nationella myndigheter som Naturvårdsverket och Sjöfartsverket uppvaktas. Kontakter med EU tas genom West Sweden. Organisationer som Håll Sverige Rent, Båtmiljörådet och Kommunernas Internationella Miljöorganisation (KIMO) kontaktas för information och för att de kan stödja projektet.

Kostnader

Västkoststiftelsen har uppskattat att 12 miljoner kr behövs för en väl fungerande strandstädning i Bohuslän (Redovisning 2006). Med kostnaderna för strandstädningen år 2005 som underlag har detta beräknats motsvara cirka 4,8 miljoner kr för kustzonen Strömstad – Lysekil.

En utgångspunkt för en budget kan då vara att kostnaderna för 2009 är cirka 5 miljoner kr. Andra utgångspunkter är att cirka hälften av de aktuella stränderna ligger i naturreservat samt att kommunerna tidigare (2005) har betalat 1,5 miljoner kr.

6. REFERENSER OCH LITTERATUR

CREST 2008. Verkttygslåda - med rekommenderade åtgärder för att utveckla en hållbar turismdestination.

E- post från Håll skärgården Ren rf. (Esko Sorakunnas, 2008-10-01)

EU 2002. Europaparlamentets och rådets rekommendation av den 30 maj 2002 om genomförandet av en integrerad förvaltning av kustområden i Europa (2002/413/EG)

EU-direktiv 2008/56/EG. Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/56/EG av den 17 juni 2008 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på havsmiljöpolitikens område (Ramdirektiv om en marin strategi)

Forum Skagerrak 2001. The Skagerrak – social and economic activities and regulative framework. Lars von Krogh, Ole Jørgen Hanssen and Oddmund Brekke. Forum Skagerrak Fredrikstad 2001

Forum Skagerrak II 2006. Skagerraks miljö i samhällsekonomisk belysning. Frida Franzén, Åsa Soutukorva och Tore Söderqvist Envenco Miljöekonomi AB

HELCOM 2007. Assessment of the Marine Litter problem in the Baltic region and priorities for response. A HELCOM/UNEP/RSP Project on marine litter, May 2007

Håll Skärgården Ren rf:s hemsida: www.hallskargardenren.fi

Håll Sverige Rent. Fast facts about marine litter. Projektet Save the North Sea

Jędrzejczak 2004. The modern tourist's perception of the beach: Is the sandy beach a place of conflict between tourism and biodiversity? Institute of Oceanology, Polish Academy of Sciences, Poland (IO PAS). Interfaculty Study Programme in Environmental Protection, Warsaw University, Poland (ISPEP).

Karen Hall 2000. Impacts of Marine Debris and Oil - Economic & Social Costs to Coastal Communities. Publicerad av Kommunenes Internasjonale Miljøorganisasjon (KIMO). Lerwick, Shetland 2000.

KIMO 2007. Small plastic particles in Coastal Swedish waters. Dr Fredrik Norén, N-research 2007. Rapport beställd av KIMO Sverige.

Kommunerna i norra Bohuslän 2006. Strategisk plan för utvecklingen av besöksnäringen i Norra Bohuslän. 2006

Kosternämnden. Kosterhavets Nationalpark - En information från Kosternämnden

Lars Asplin. Simulated dispersion of radioactive material from Sellafield. A simulation made at IMR's Department of Marine Environment shows how radioactive material from Sellafield spreads through the North Sea, along the Norwegian coast and into the Barents Sea. Figure: Lars Asplin. Havsforskningsinstituttet. Bergen.
www.imr.no/english/news/2001/simulated_dispersion_of_radioactive_material_from_sellafield

Länsstyrelsen 2000:8. Kustområdet och skärgården i Bohuslän - en värdebeskrivning av ett nationallandskap enligt 4 kap miljöbalken. Rolf Bondeson, Gunnar Wockatz. En rapport inom projektet Miljö i Väst Skärgård. Länsstyrelsen i Västra Götaland. 2000:8. Publikation 2000:8, ISSN 1403-168X

Länsstyrelsen hemsida. Välkommen till Kosterhavets webbplats.
www.o.lst.se/o/Projektwebbar/kosterhavet.

Länsstyrelsen och Naturvårdsverket 2008. Kosterhavets nationalpark. Nyhetsbrevet KH4. Länsstyrelsen i Västra Götalands Län och Naturvårdsverket, maj 2008.

MaLiTT 2002. The Impacts of Marine Litter. Marine Pollution Monitoring Management Group. Report of the Marine Litter Task Team (MaLiTT) May 2002.

Miljö- och jordbruksutskottet 2007/08 Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2007/08: MJU9

NGU 1997. Skagerrak in the past and the present. Oddvar Longva and Terhe Thorsnes (ed.). Norges geologiske undersøkelse 1997.

Nord 2001:12. Friluftsliv ved Nordens kyster. Nordiska Ministerrådet. Nord 2001:12. Köpenhamn 2001. ISBN 92-893-0621-1, ISSN 0903-7004.

Oslofjordens Friluftsråds hemsida: www.oslofjorden.org

OSPAR IMPACT 1995. Summary Record. Oslo and Paris Conventions for the Prevention of Marine Pollution Working Group on Impacts on the Marine Environment (IMPACT) Stockholm: 10-13 October 1995

Prop. 1997/98:45. Proposition: Miljöbalk. Riksdagen december 1997.

Prop. 1970:157. Proposition: Kommunal renhållningslag. Riksdagen 1970.

SCB 2005. Skyddad natur den 31 december 2004. Statistiska Centralbyrån, Statistiska meddelanden, MI41SM0501

SFS 1998:808. Miljöbalk

SFS 1998:814. Lag med särskilda bestämmelser om gaturenhållning och skyltning.

Skjærgårdstjenesten i Hvaler, hemsida: ww.hvaler.kommune.no/default.asp?FID=1310

Skjærgårdstjenesten i Oslofjorden, hemsida:
www.skjaergardstjenesten.no/content.ap?thisId=2500

Skärgårdsstiftelsen 2008. Skärgårdsstiftelsens årsberättelse 2007 (2008)

Skärgårdsstiftelsens hemsida: www.skargardsstiftelsen.se/

SOU 1969:18. Ett renare samhälle : betänkande och förslag av Kommittén för ett renare samhälle. Statens offentliga utredningar 1969:18. Kommittén för ett renare samhälle. Stockholm, 1969.

Statens forurensningstilsyn 1993. North Sea subregion 8 : assessment report 1993.
Statens forurensningstilsyn, Oslo 1993

Statens naturoppsyn 2005. Årsmelding 2005. Statens naturoppsyn 2005.

Thompson 2004. Lost at Sea: Where Is All the Plastic? Richard C. Thompson et al..
Science, volym 304, 7 maj 2004.

Tillväxt Bohuslän 2008. Boendeformer och Antal vistande i kommunerna. rev 2008-05-21. www.tillvaxtbohuslan.se/download/10967/vistande080521.pdf

Tillväxtsekreteriatet 2007. Integrerad kustzonsplanering och landsbygdsutveckling.
Projektbeskrivning. Tillväxtsekreteriatet Norra Bohuslän 2007.

UNEP 2005 Marine Litter, an analytical overview.

Västkuststiftelsen 2006-1. Resultat av strandstädningen 2005. Rapport 2006-02-05.

Västkuststiftelsen 2006-2. Strandstädning resultat 2005. Exceldokument 2006.

Västkuststiftelsen 2007. Västkuststiftelsen. Stiftelsen för västsvenska fritidsområden
2007. Årsrapport.

Västkuststiftelsens webbplats: Välkommen till skyddad natur i Västra Götalands län.
www.vastkuststiftelsen.org/skyddadnatur.asp

Västra Götalandsregionen. Vision Västra Götaland - Det Goda Livet. Broschyr

Turrell et al. 1992. Bilden ritad efter OSPAR Quality Status Report 2000, figur 2.5 A
schematic diagram of the general circulation in the North Sea. Source: after Turrell et
al. (1992). Chapter 2 - Geography, hydrography and climate

BILAGA 1

EXEMPEL PÅ ORGANISATIONER SOM ARBETAR MED NATURVÅRD OCH RENHÅLLNING VID KUST OCH SKÄRGÅRD.

Följande organisationer som arbetar med naturvård och renhållning vid kust och skärgård har studerats: Skärgårdsstiftelsen i Stockholm, Håll Skärgården Ren rf i Finland, Skjærgårdstjenesten i Oslofjorden och Västkuststiftelsen.

Skärgårdsstiftelsen

Skärgårdsstiftelsen bildades 1959 med syftet att bevara skärgårdens egenart, naturvärden och landskapsbild samt främja utvecklingen av bland annat turism, kultur och friluftsliv. Man arbetar också långsiktigt för en levande skärgård. I dag äger och förvaltar stiftelsen cirka 14 000 ha mark. Här ingår områden med höga natur- och kulturvärden samt ett mycket stort antal byggnader.

Skärgårdsstiftelsen:

- Arbetar för ett öppet jordbrukslandskap och vårdar markerna med betesdjur och åkerbruk.
- Sköter skog och mark med småskaliga metoder vilket skonar naturen.
- Arbetar med faunavård och bevakar djurskyddsområden
- Vårdar det kulturhistoriska byggnadsbeståndet.
- Sköter renhållningen och har skärgårdsmajor (sop- och toalettbodas) på ca 190 ställen.
- Utövar tillsyn på ett 60-tal områden med hjälp av tillsynsmän.
- Ser till att det finns service som färskvatten, raststuga och ibland t.o.m. bastu i de mest frekventerade naturhamnarna.
- Äger ett antal skärgårdsvandrarhem och andra turistanläggningar som drivs av skärgårdsföretag.

Stiftelsen är en stor arbetsgivare. Man har ett litet ledningskansli på Skeppsholmen i Stockholm, men de flesta anställda finns i skärgården. Här verkar ett 50-tal tillsynsmän. Till sin tjänst har stiftelsen också personer som är anställda som naturvårdare, samtliga bofasta i skärgården. Många av stiftelsens jordbrukare har också en deltidstjänst som naturvårdare. Stiftelsen hade under 2007 totalt 65 personer fast anställda på hel- och deltid, motsvarande 42 helårstjänster.

Stöd och finansiering

Stiftelsens budgetomslutning är ca 80 miljoner kr (2008). Ungefär hälften är bidrag från landstinget och resten intäkter av verksamheten som t ex hyror och arrenden, statliga ersättningar, vänbidrag och sponsring. Man har idag cirka 21 000 personer och företag som stöder verksamheten som vänner. Att vara med i stiftelsen som vän kostar 275 kr om året för privatpersoner och 650 kr för företag och föreningar.

Referenser:

Skärgårdsstiftelsen 2008

Skärgårdsstiftelsens webbplats: www.skargardsstiftelsen.se

Håll Skärgården Ren rf

Håll Skärgården Ren rf grundades 1969. Föreningen arbetar för en renare natur i skärgården och för att öka människornas ansvar för att skydda miljön. Föreningen verkar både i skärgårds- och kustområdena och i de finländska insjöarna. Man har tre distriktskontor för det praktiska arbetet och fem servicebåtar som bland annat hämtar in sopsäckar till fastlandet. Föreningens symbol som är en lyckligt leende säl, Sop-Sälle, är välkänd över hela landet.

Föreningens huvudsakliga verksamhetsområden är:

- Sälle-service - avfallshanteringservice och utfärdshamnar
- Separata insamlingar av skrot och miljöfarligt avfall för öar som saknar vägförbindelse
- Lista över alla sugtömningsställen i Finland på webbplatsen
- Miljökunskap för hamnar, båtfarare och andra sjöentusiaster

Service, de så kallade Sälle-tjänsterna, består av avfallshanteringservice och utfärdshamnar för alla som rör sig till sjöss. Det finns sammanlagt cirka 400 Sop-Sälle-terminaler i havsområdena och i insjölandet. Närmare 300 av dessa är också utrustade med en torrtoalett. Alla Sälle-tjänster finns uppräknade enligt hamnnummer och med koordinater på föreningens webbplats.

Alla medlemmarna får ett Sopsälle-märke att sätta på t ex båten, som visar att man stödjer verksamheten. Med Sopsälle-märket får man också tillgång till Sälle-tjänsterna hos Håll Skärgården Ren rf.

Föreningens årliga budget är cirka 1 400 000 €, motsvarande cirka 13 400 000 kr (SEK). Verksamheten finansieras med stöd från Miljöministeriet (42 %), medlemsavgifter (26 %), företagsstöd (20 %), projekt (7 %), kommunerna (4 %) och övrigt (2 %).

Håll Skärgården Ren rf har 13 300 personmedlemmar, 118 stödmedlemmar (företag) och omkring 50 båtklubbar som är medlemmar. Medlemsavgiften för enskilda är 25 €, företag betalar 300 och båtklubbar 85 – 200 € beroende på storlek.

Referenser

Håll Skärgården Ren rf:s webbplats: www.hallskargardenren.fi

E- post från Håll skärgården Ren rf

Skjærgårdstjenesten i Oslofjorden

Skjærgårdstjenesten i Oslofjorden bildades 1993 i samarbete med norska staten, fylkeskommunerna, kommunerna och Oslofjordens Friluftsråd.

Oslofjordens Friluftsråd

Oslofjordens Friluftsråd är ett frivilligt samarbetsorgan för kommuner, fylkeskommuner och föreningar. Syftet är att förvalta friluftresurser, främja friluftslivet och skydda naturen vid Oslofjorden. Organisationens viktigaste uppgift har varit att säkra strändernas och öarnas tillgänglighet för allmänhet och båtlivet. Detta har man gjort genom uppköp eller avtal med markägarna. Oslofjordens friluftsråd har hittills säkrat mer än 2000 hektar längs Oslofjorden. Drift och förvaltning av dessa områden sker i huvudsak genom Skjærgårdstjenesten.

Referens: Oslofjordens Friluftsråds hemsida: www.oslofjorden.org/

Skjærgårdstjenesten

Huvuduppgifter för Skjærgårdstjenesten är strandstädning, renhållning och skötsel av de offentligt ägda friluftsområdena och naturskyddsområden i Oslofjorden. Man städar, hämtar sopor, reparerar bryggor och håller toaletterna i ordning. Man har även tillsyn av naturskyddsområden och fågelskyddsområden.

Det överordnade ansvaret för Skjærgårdstjenesten har Statens Naturoppsyn. Sekretariatet finns vid Oslofjordens Friluftsråd, men själva driften organiseras av de enskilda kommunerna som har ansvar för båtar och manskap. Arbetet är organiserat med 12 driftsenheter (röd prick på kartan). Varje driftsområde har en egen styrelse.

● = base for båt og mannskap

De uniformerade anställda och de röda båtarna som har en fisktäarna som logotyp är igång från mars månad till långt in på hösten. Totalt disponerar Skjærgårdstjenesten i Oslofjorden omkring 20 fartyg av olika storlek och standard. Personalen utför en rad uppdrag från tidig vår till sen höst motsvarande cirka 30 årsarbetare.

Medel till verksamheten kommer från kommunerna, fylkeskommunen, Statens Naturoppsyn och Oslofjordens Friluftsråd. År 2005 fick Skjærgårdstjenesten i Oslofjorden ett bidrag av 13,5 millioner kronor från Statens naturoppsyn (Statens naturoppsyn 2005).

Allmän referens: Skjærgårdstjenesten i Oslofjordens webbplats:
www.skjaergardstjenesten.no/content.ap?thisId=2500

Skjærgårdstjenesten i Hvaler – ett exempel

Skjærgårdstjenesten i Hvaler genomför miljöarbete längs Hvaleröarnas kuster. Huvudmål är att se till att de friluftsområdena till havs sköts och underhålls så att de ger möjligheter till en varierande naturupplevelse för besökaren. Man skall också tillvarata naturens mångfald i skärgården och bidra till ökad förståelse för att skydda naturen och stimulera till att naturen och friluftsområdena används.

Man ser till att områdena används och sköts som de ska och att det tas hänsyn till flora, fauna, landskap och kulturminnen som är områdenas upplevelsefaktorer. Områdena städas från ilandflutet skräp. Man sköter underhåll och tömning av avfall i sopstall eller bodar på 83 platser liksom utsättning och intagning av räddningsbojer, badtrappor, flytbryggor med mera. En annan viktig del som ingår i Skjærgårdstjenestens uppdrag är att utveckla och se över de skyddade fågelområdena.

Skjærgårdstjenesten i Hvaler har två båtar som används till att städa stränderna på våren och som samlar in ungefär 80 ton skräp varje år. När det inte är högsäsong är Skjærgårdstjenesten tillgänglig för fraktuppdrag som gäller skrot, byggvaror och liknande. Driftsavdelningen bemannas med två heltider fördelade på tre anställda. Till detta kommer extrahjälp för strandstädningen på våren och under sommarsäsongen.

Referens:
Skjærgårdstjenesten i Hvalers webbplats:
www.hvaler.kommune.no/default.asp?FID=131
CREST 2008

Västkuststiftelsen

Västkuststiftelsens uppdrag är att bevara och vårda den västsvenska naturen och att stimulera friluftslivet. Man köper in mark och arbetar för att värdefull natur skyddas som naturreservat. Västkuststiftelsens äger idag drygt 3 500 hektar mark. Västkuststiftelsen har också uppdrag från länsstyrelsen som naturvårdsförvaltare för cirka 200 naturreservat, sammanlagt ca 38 000 hektar mark.

Skärgårdsrenhållningen omfattar idag ett 70-tal sopmajor från Tistlarna i söder till norska gränsen. Renhållningen ombesörjes av sex entreprenörer. En annan del av verksamheten är skärgårdsrenhållningen, med årlig strandstädning. Västkuststiftelsens anordnar också guidade vandringar i naturreservaten.

Västkuststiftelsen har anställda motsvarande 5 helårstjänster.

Budgetomsättningen är cirka 28 000 000 kr per år. Västkuststiftelsen får anslag från följande huvudmän:

	Procent av intäkterna
- VG-regionen	18%
- Landstinget Halland	3%
- Göteborgsregionens kommunalförbund	5%

Referenser:

Västkuststiftelsen 2007

Västkuststiftelsens webbplats: www.vastkuststiftelsen.org

BILAGA 2.

LISTA OCH EN KORT BESKRIVNING AV AKTÖRER

Lista och en kort beskrivning av aktörer med ansvar och/eller intresse i frågor som rör naturvård, städning av stränderna, utvecklingen av friluftsliv och turism i Bohuslän.

Riksdagen

Riksdagen, som bland annat fattar beslut om statens utgifter, kan besluta om statligt bidrag till verksamhet för renare stränder i Bohuslän. Ett antal motioner i riksdagen har tagit upp frågan men de har inte lett till något resultat. Som underlag för riksdagens beslut ligger i de flesta fall förslag från regeringen.

Regeringen

När det gäller marint skräp har regeringen tidigare agerat internationellt inom bland andra OSPAR och HELCOM för att komma till rätta med marin nedskräpning vid källan. Sverige var under många år ”Lead Country” i OSPAR:s Biodiversity Committee, vilket innebar att frågor kring det marina skräpet som framfördes av KIMO kunde få en plats i OSPAR:s arbete. Idag är Nederländerna ”Lead Country” för frågor om marint skräp.

Miljöministern har uttalat att nedskräpning av den marina miljön och av stränder är en profilfråga för miljöarbetet. Regeringen är också medveten om de kostnader som strandstädning medför för kustkommunerna. Man framhåller dock att det är kommunernas ansvar att städa stränderna.

Naturvårdsverket

Naturvårdsverkets uppdrag är att se till att de miljöpolitiska besluten genomförs. Man arbetar långsiktigt och förebyggande för en hållbar samhällsutveckling. Verkets vision är en bra livsmiljö för människan och allt annat levande nu och för kommande generationer.

Naturvårdsverket skriver på sin webbplats att:

- Nedskräpning i haven är ett växande problem som skadar både djurliv och landskapsbild
- Stora mängder skräp på havsbotten skapar problem för fiskenäringen
- Skräpiga stränder påverkar turistindustrin
- Skräpet transporteras långa sträckor med vindar och strömmar och kan flyta i land långt ifrån den plats där det dumpats i havet.

Enligt Naturvårdsverket arbetar man med frågorna kring marint avfall bland annat genom de regionala havskonventionerna.

Sjöfartsverket

Sjöfartsverket är ett affärsverk inom transportsektorn. Verket svarar för sjöfartens säkerhet och framkomlighet. I serviceutbudet ingår bl.a. lotsning, farleder, isbrytning, sjökartläggning, sjöräddning, sjöfartsinspektion och sjömansservice.

Verksamheten inriktas huvudsakligen på handelssjöfarten, men hänsyn tas också till fritidsbåtstrafikens, fiskets och marinens intressen.

Båtmiljörådet

Båtmiljörådet bildades år 2007. Sjöfartsverket är ansvarig myndighet. Rådet är ett forum för samverkan mellan myndigheter, stiftelser och andra organisationer med anknytning till båtlivet och miljöfrågor. I ett första steg ska Båtmiljörådet ägna sig åt att uppdatera Sjöfartsverkets miljöprogram från 1997 men också titta på hur man kan arbeta för mer miljöanpassade motorer och användning av mindre miljöskadliga bränslen.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen arbetar med ett stort antal frågor. Av intresse i detta sammanhang är att länsstyrelsen bland annat arbetar med följande frågor:

- En ekonomisk och social utveckling mot en attraktiv och konkurrenskraftig landsbygd
- En bra friluftsmiljö.
- Stimulering av näringslivets utveckling
- De svenska miljömålen

Länsstyrelsen ansvarar också för att vårda och förvalta naturreservaten i länet. När det gäller reservaten vid kusten så är det av flera skäl viktigt att stränderna är rena från skräp. Skräpet kan skada de betande djur som behövs för att hålla landskapet öppet. Det kan också skada andra djur i reservatet. Dessutom blir miljön i reservatet mindre attraktiv för besökare. Det bör därför vara en viktig fråga för länsstyrelsen att stränderna i den Bohusländska skärgården och längs kusten städas, särskilt inom de skyddade områdena.

Kommunerna

Kommunerna har ett stort antal obligatoriska uppgifterna, till exempel social omsorg, skolor, plan- och byggfrågor, miljö- och hälsoskydd, renhållning, avfallshantering, vatten och avlopp. Kommunerna har som regel stort intresse av att natur- och kulturvärden skyddas och vårdas på grund av deras betydelse kommunens invånare och turismen.

Enligt lagreglerna så ansvarar kommunerna för renhållningen på allmän plats. När det gäller nedskräpning i naturen så är regeln att det är den som har skräpat ner som ska se till att det blir städad. Om man inte kan hitta den som skräpat ner så faller ansvaret på markägaren. Om det är mark där allmänheten får färdas fritt så är kommunen dock som

regel skyldig att återställa platsen i sådant skick som med hänsyn till ortsförhållandena, platsens belägenhet och omständigheterna i övrigt tillgodoser skäligen anspråk (4 § lagen med särskilda bestämmelser om gatuhållning och skyltning).

Västkuststiftelsen

Västkuststiftelsens uppdrag är att bevara och vårda den västsvenska naturen och att stimulera friluftslivet. Man köper in mark och arbetar för att värdefull natur skyddas som naturreservat. Västkuststiftelsens äger idag drygt 3 500 hektar mark. Västkuststiftelsen har också uppdrag från länsstyrelsen som naturvårdsförvaltare för närmre 200 naturreservat, sammanlagt ca 38 000 hektar mark. Västkuststiftelsens anordnar också guidade vandringar i naturreservaten.

Västkuststiftelsens vårdar och förvaltar ett stort antal naturreservat, många vid kusten och i skärgården. En effektiv strandstädning är av stort intresse för stiftelsen eftersom det ingår i skötseln.

Västra Götalandsregionen

Västra Götalandsregionen ansvarar för att det finns bra sjukvård för alla och för att ge förutsättningar för en god hälsa för alla invånare i Västra Götaland. Västra Götalandsregionen har samma uppgifter som ett landsting och ansvarar till exempel för sjukhus och vårdcentraler.

Västra Götalandsregionen arbetar också för att främja tillväxt och en hållbar utveckling i länet. Inom den ramen arbetar regionen bland annat med utvecklingsfrågor och miljö. Västra Götalandsregionens miljönämnd har antagit en handlingsplan för insatsområdet vatten och miljö. Den berör verksamheter som naturturism och båtturism, samt vattenbruk vid såväl hav, sjöar och vattendrag.

Västsvenska turistrådet

Västsvenska Turistrådet AB är den regionala turistorganisationen för Västra Götaland. Bolagets ägare är Västra Götalandsregionen. Västsvenska Turistrådet uppdrag är att utveckla och marknadsföra Västra Götaland som turistdestination. Målet finns angivet i regionens och kommunernas gemensamma vision för den regionala utvecklingen; Vision Västra Götaland – Det goda livet. För Västsvenska turistrådet är rena stränder en viktig fråga bland annat eftersom förorenade stränder är en störande faktor för utvecklingen av turism och båtliv i regionen.

Stiftelsen Håll Sverige Rent

Stiftelsen Håll Sverige Rent är en opinionsbildande organisation som verkar för att minska individens nedskräpning, främja återvinningen och öka miljömedvetenheten i syfte att bidra till en hållbar utveckling. Arbetet bedrivs genom kampanjer och projekt, miljöutbildningar och utdelandet av olika miljöutmärkelser.

Håll Sverige Rent var ”lead partner” i projektet Save the North Seas (2002 – 2004) som delvis finansierades av EU:s program Interreg IIIB North Sea. Projektets huvudsakliga

inriktning var att minska nedskräpningen av havet genom att ändra attityder och beteende hos dem som vistas till havs. Stiftelsen var även ”lead partner” för ett motsvarande projekt i Östersjön kallat Baltic SeaBreeze (2005-2007). Stiftelsen Håll Sverige Rent planerar att påbörja på ytterligare insatser som rör marint skräp.

Nordsjökommissionen

Nordsjökommissionen (North Sea Commission) är ett internationellt samarbete mellan regionala förvaltningar runt Nordsjön. Nordsjökommissionen har cirka 75 medlemmar och arbetar med en rad ämnen, som fiske, kommunikationer, kultur och turism, forskning och utbildning samt miljö. Västra Götalandsregionen är medlem i Nordsjökommissionen.

KIMO

Kommunenes Internasjonale Miljøorganisasjon (KIMO) med högkvarter på Shetlandsöarna är en sammanslutning av kommuner vid kusterna runt haven i norra Europa. KIMO är driver bland annat kampanjer för att påverka nationella regeringar och EU när det gäller förorening av havet som påverkar kustkommunerna.

För KIMO är skräp i havet och på stränderna är sedan länge en av huvudfrågorna. Ett exempel är den rapport ”Impacts of Marine Debris and oil – economic & social costs to coastal communities” som KIMO publicerade år 2000 och som beräknade kostnaderna för nedskräpningen och oljeutsläpp i norra Europa. Det handlade om miljardbelopp. En ny liknande utredning är snart klar.

KIMO har ett nationellt nätverk i Sverige, KIMO Sverige.

Europeiska Unionen (EU)

Arbetet med frågor om hav, kustvatten och kustområden inom EU bygger på principer som läggs fast i unionens miljöhandlingsprogram.

- Ramdirektivet om en marin strategi
- Den kommande gemensamma havs- och sjöfartspolitik
- EU:s kustzonsstrategi
- EU:s gemensamma fiskeripolitik
- Ramdirektivet för vatten

I grönboken ”EU:s framtida havspolitik: En europeisk vision för haven och oceanerna” framhålls betydelsen av att maximera livskvaliteten i kustregioner, att kustområden blir alltmer attraktiva som boendemiljö och arbetsplats och av att kustturismen utvecklas.

I ramdirektivet om en marin strategi 2008/56/EG som antogs den 17 juni 2008 tas marint skräp upp (bilaga III, tabell 2) som en faktor för belastning och påverkan. När man fastställer god miljöstatus skall gälla (som kvalitativ deskriptor) att ”Egenskaper hos och mängder av marint avfall förorsakar inga skador på kustmiljön och den marina miljön” (bilaga I). (EU-direktiv 200856EG)